

Inž. Franjo Kamenečki

Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela
Poljoprivrednog fakulteta, Sveučilišta Zagreb

STATISTIKU PROIZVODNJE VINA U JUGOSLAVIJI, PO REPUBLIKAMA I SEKTORIMA TREBA ISPRAVITI

UVOD

Ispravni i realni statistički podaci daju sigurnu osnovicu za ekonomske i druge analize i za valjane zaključke, i to ne samo u naučnim radovima, već i pri donošenju odluka u tekućoj ekonomskoj politici i planiranju.

Neispravni i nerealni podaci, naročito ako još imaju status službenih podataka, naprotiv, usprkos primijenjenih valjanih metoda analize, ne mogu dati valjane rezultate već mogu uzrokovati brojne zablude i promašaje, a njihova težina bit će to veća što se podaci odnose na veće područje. Takvi službeni podaci daju »službenu« podlogu za pogrešne rezultate s brojnim i dalekosežnim negativnim posljedicama.

Upravo takav slučaj imamo sa službenim i objavljenim podacima Saveznog zavoda za statistiku o ukupnoj proizvodnji vina u Jugoslaviji, kao i o proizvodnji po republikama i sektorima.

Ovaj rad napisali smo s ciljem da stručnu javnost upoznamo s neispravnosću tih podataka i da je dokažemo, tako da bar ubuduće spriječimo neželjene posljedice i, konačno, da samoj statistici damo prijedloge kako da otkloni postojeće greške.

Ona je za to najviše zainteresirana, jer je službeno i odgovorna za ispravnost podataka, što ih daje javnosti na upotrebu¹, s obzirom na to da njeni podaci imaju status »službenih« podataka².

Inače se korisnici tih podataka nalaze u paradoksalnoj situaciji, tj. da bi objavljene podatke morali koristiti zato što su službeni i kao takvi vjerodostojni, a da ih istovremeno ne mogu koristiti, jer nisu ispravni. Tako imamo kategoriju »službenih i neispravnih podataka« koju treba eliminirati, makar

¹ Članom 21, stav 1 Osnovnog zakona o statistici (Službeni list SFR Jugoslavije br. 21/1966) uvedena je obaveza radnih organizacija i drugih organizacija, ostalih pravnih osoba te državnih organa i pojedinaca, da službenoj statistici i njenim organima pruže »... u određenom roku, **potpune i tačne podatke** (podcrtao — F. K.) i da im omoguće provjeravanje datih podataka uvidom u isprave iz kojih su podaci dati ili ponovnim provjeravanjem podataka kod osoba koje su dale podatke.«

Član 41, stav 1 istog zakona glasi:

»Novčanom kaznom do 10.000 dinara kaznit će se za prekršaj radna organizacija ili druga pravna osoba, ako statističkim organizacijama ili drugim organima i organizacijama ovlaštenim za vršenje statističkih istraživanja ili osobama od njih ovlaštenim neosnovano uskrate davanje statističkih podataka, ako dade netačne podatke, ako ne dađe podatke u određenom roku ili ako onemoguću provjeravanje podataka (čl. 21, stav 1).«

Tim u vezi opravdano se postavlja pitanje, kolika je tek odgovornost i kakvu bi kaznu trebalo odrediti službenoj statističkoj organizaciji, ako ona svim korisnicima, počevši od državnih organa i ustanova, do radnih organizacija i pojedinaca, daje neispravne podatke, a za svoj rad je plaćena iz državnog budžeta.

² U članu 24, stav 3 Osnovnog zakona o statistici stoji:

»Ako postoje razlike u objavljenim statističkim podacima dobivenim statističkim istraživanjima od interesa za cijelu zemlju, **službenim smatraju se oni statistički podaci što ih je objavio ili utvrdio u okviru svog djelokruga, Savezni zavod za statistiku odnosno organ ili organizacija ovlaštena za vršenje statističkih istraživanja** (podcrtao — F. K.).«

naknadnim objavljivanjem ispravljenih serija, s potrebnom napomenom korisnicima. Cilj nam je da u tome pomognemo statistici, jer znamo teškoće s kojima se bori.

Nama je to olakšano činjenicom da se već niz godina bavimo ekonomskom problematikom vinogradarstva, da smo na tom poslu imali priliku i potrebu da temeljito upoznamo domaću (i ne samo domaću) vinogradarsku statistiku i da smo se suočili s njenim brojnim greškama i manjkavostima, s kojima smo imali ogromne teškoće. Zato se smatramo i obveznim da stručnu javnost, a u prvom redu službenu statistiku i njene korisnike upozorimo na greške.

Pored ostalog, pri tom se povodimo i za poznatom činjenicom da je statistička kultura u nas općenito niska, posebno kod potencijalnih korisnika poljoprivredne statistike, tako da se i ispravni statistički podaci nepravilno navode³ ili koriste, a ako korisnici naiđu na neku grešku ili indiciju u pravilu odustaju od analize, ili pak statističke podatke uopće ne koriste, pa se u analizama važnih pojava umjesto brojčanim dokazima pribjegava »intuiciji«, a rezultat su potpuno ili djelomično neispravni zaključci. U našoj vinogradarskoj literaturi o tome ima dovoljno primjera. Kakva je tek situacija ako su i objavljeni podaci neispravni?

Da bi našu analizu učinili preglednijom i jasnijom, nađene greške u podacima o proizvodnji vina objašnjavamo pojedinačno, a svaku od njih potkrepljujemo podacima. U analizi smo se ograničili na 1959—1968. godinu, a podatke navodimo onako, kako su objavljeni u službenoj statistici.

Čitaocima i statistiku upozoravamo da iznesene greške u podacima o proizvodnji vina nisu jedine greške u vinogradarsko-vinarskoj statistici, a ove da nisu jedine u poljoprivrednoj statistici. Tako greške postoje i u statistici voćarske i stočarske proizvodnje, otkupu itd. Stoga bi se veoma ozbiljno trebalo pozabaviti metodologijom naše poljoprivredne statistike u cjelini.

GREŠKE U SLUŽBENOJ STATISTICI PROIZVODNJE VINA U JUGOSLAVIJI UKUPNO I PO SEKTORIMA

Jugoslavenska statistika nakon II svjetskog rata prati proizvodnju vina isključivo na bazi »domaće prerade na poljoprivrednim gospodarstvima«⁴. Ova opaska navodi se ispod odgovarajućih tabela u svim statističkim izvorima, a o samoj »domaćoj preradi na poljoprivrednim gospodarstvima« daju se slijedeće (različite) definicije ili obrazloženja:

»Pod domaćom preradom podrazumijeva se prerada na poljoprivrednim gospodarstvima bilo iz vlastite proizvodnje ili nabavljenog voća i grožđa«⁵.

³ Tako se, na primjer, u inače veoma bogato ilustriranoj i skupoj ediciji »Vina i vinogorja Jugoslavije« (Zadružna štampa, Zagreb, 1969) navode svega dvije tabele statističkih podataka (str. 84—85), a i one su djelomično neispravne, pa neupućenog čitaoca dovode u zabludu.

⁴ Kao metodološko upozorenje korisnicima.

⁵ Statistika površina i prinosa poljoprivrednih kultura, Savezni zavod za statistiku: Metodološki materijali 126, Beograd, april 1961, str. 42.

U Statističkim biltenima Saveznog zavoda za statistiku (SZS) br. 316 (str. 9), 376 i 485 (str. 8) navodi se:

»Podaci o domaćoj preradi poljoprivrednih proizvoda odnose se samo na preradu na poljoprivrednim gospodarstvima.« Daljnja obrazloženja se ne daju.

Naprotiv, u Statističkim biltenima SZS br. 535 (str. 6) i 586 (str. 5) stoji:

»Podaci o domaćoj preradi poljoprivrednih proizvoda odnose se na preradu na poljoprivrednim gospodarstvima, i to iz vlastite proizvodnje i iz nabavljenog voća i grožđa od drugih gospodarstava. Ovdje nije obuhvaćena (potcrtao — F. K.) prerada u specijaliziranim poduzećima i pogonima koji imaju industrijski karakter (pogoni poljoprivredno-prehrambenih kombinata, poduzeća za proizvodnju alkoholnih pića i sl.)«.

Vino je u statistici definirano ovako:

»Kao vino smatra se samo proizvod dobiven alkoholnim vrenjem šire ili kljuka od svježeg grožđa plemenite loze i hibrida⁶.«

Praktički bi trebalo biti obuhvaćeno samo »prirodno« vino, bez proizvodnje umjetnih vina, koja je razvijena u oba sektora. Već sa stajališta stvarne proizvodnje »vina«, kao jednog proizvoda, posebno u društvenom sektoru, može se statistici staviti jedan prigovor.

Iz navedene definicije »domaće prerade« vidljivo je da je za njenu obuhvatnost primijenjen institucionalni, a ne proizvodno-funkcionalni i tehnološki kriterij, odnosno da kao kriterij nije usvojena proizvodno-tehnološka namjena prerađivačkih kapaciteta, već institucionalni okvir u kojem djeluje pojedina vinarija.

Pod »domaćom preradom« praktički je obuhvaćena samo prerada grožđa na poljoprivrednim gospodarstvima, a ne i jednaka prerada u istovrsnim prerađivačkim kapacitetima u drugim organizacijama, kao što su PIK-ovi, veletrgovačka poduzeća, industrijski pogoni i poduzeća itd., odnosno sva ona prerada koja se formalno ne vrši na poljoprivrednim gospodarstvima. Dakle, zanemarena je osnovna činjenica da se bez obzira na institucionalne okvire u vinarijama vrši ista prerada i dobiva isti proizvod.

Budući da se u nepoljoprivrednim organizacijama nalaze veliki kapaciteti za preradu grožđa i proizvodnju vina, a da ta prerada i proizvodnja u statistici nije obuhvaćena, to je već »ex definicione« ukupna proizvodnja vina u Jugoslaviji, posebno proizvodnja u društvenom sektoru, osjetno potcijenjena.

Dakle, prva greška u statistici proizvodnje vina proizlazi iz nepotpunog obuhvata, jer prerada grožđa i proizvodnja vina u nepoljoprivrednim organizacijama, u kojima se inače nalaze brojne vinarije, uopće nije obuhvaćena. Tako iskazana proizvodnja vina ne samo da nije realna, već je sakrivena i proizvodnja umjetnih vina u društvenom sektoru, koja je inače »javna tajna«. Čovjek se ne može osloboditi dojma da je postojeća statistika tom cilju baš i prilagođena.

⁶ Statistički biten SZS br. 586, str. 5.

Greška zbog nepotpune obuhvatnosti još se povećava, ako se proizvodnja vina, kako je iskazana u statistici, analizira po sektorima.

Međutim, prije same analize potrebna su metodološka objašnjenja.

Raspoloživu količinu grožđa za preradu u vino predstavlja razlika između ukupne proizvodnje, s jedne, te otkupa grožđa za jelo i seljačke tržnice, kao i prirodne potrošnje grožđa u svježem stanju, s druge strane. Otkup grožđa za preradu ne mijenja ukupnu količinu tog grožđa, jer se njime vrši samo transfer dijela grožđa između proizvođača i prerađivača. Ova metodologija vrijedi za određivanje ukupno raspoložive količine grožđa za preradu i ukupne proizvodnje vina.

Ako se analiza vrši po sektorima, potrebne su dopune.

Raspoloživu količinu grožđa za preradu u društvenom sektoru predstavlja razlika između ukupne proizvodnje i otkupa grožđa za jelo. To je raspoloživa količina vlastitog grožđa za preradu tog sektora.

Budući da se otkup grožđa za preradu vrši i u privatnom sektoru, dok se sama prerada odvija u vinarijama društvenog sektora, to ovu količinu treba dodati količini vlastitog grožđa za preradu u društvenom sektoru, da bi se dobila ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u tom sektoru.

Ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u društvenom sektoru zato se sastoji iz dva dijela: iz vlastitog grožđa tog sektora i iz grožđa otkupljenog od privatnog sektora. Analogno se sastoji i proizvodnja vina. Pri tome su irelevantni institucionalni okviri u kojima se vrši sama prerada u društvenom sektoru (unutar ili izvan poljoprivrednih gospodarstava).

Adekvatno količini otkupljenog grožđa za preradu u privatnom sektoru, smanjuje se raspoloživa količina i »domaća prerada« grožđa u tom sektoru.

Budući da u saveznoj statistici nisu objavljeni podaci o količini grožđa prerađenog u vino ni za Jugoslaviju, a kamoli po sektorima, to smo odgovarajuće podatke za privatni sektor odredili tako da smo od ukupno prerađene količine grožđa u vino u Jugoslaviji prema statistici FAO-a, odbili ukupno raspoloživu količinu grožđa za preradu u društvenom sektoru, dobivenu već opisanim postupkom.

Radi lakšeg praćenja i daljnjih potreba prvo navodimo osnovne podatke za Jugoslaviju (tabela 1).

Količina prerađenog grožđa varira zavisno od proizvodnje. U prosjeku 1959/63. ona je zauzimala 79,1%, a 1964/68. godine 80,3% ukupne proizvodnje.

Analogno količini prerađenog grožđa kreće se i proizvodnja vina, jer su razlike u randmanu vina po godinama neznatne.

Prosječni randman vina u Jugoslaviji iznosi okruglo 59%, tj. znatno je manji od randmana u drugim evropskim zemljama⁷. Tako je prema statistici.

Iz podataka tabele 1 ne može se otkriti greška u ukupnoj proizvodnji vina u Jugoslaviji. Ona postaje vidljiva iz analize po sektorima.

⁷ Vidi: Ing. Franjo Kamenički: Randman vina, njegove promjene i utjecaj na ukupnu proizvodnju, Jugoslavensko vinogradarstvo i vinarstvo, Godina III, Broj 5, maj 1969.

Tabela 1 — Ukupna proizvodnja grožđa, količina grožđa prerađenog u vino, ukupna proizvodnja i randman vina u Jugoslaviji 1959—1968. godine

(vagona)

Godina	Ukupna proizvodnja grožđa	Grožđe prerađeno u vino	Ukupna proizvodnja vina	Randman vina (%) (4 : 3)
1	2	3	4	5
1959.	95.485	76.900	46.060	59,89
1960.	73.200	58.000	33.500	57,77
1961.	96.189	72.500	42.639	58,81
1962.	112.753	87.300	51.511	59,00
1963.	121.619	100.300	58.984	58,81
1964.	125.302	99.400	58.520	58,87
1965.	112.024	87.600	51.511	58,80
1966.	123.000	96.700	56.900	58,84
1967.	105.000	88.900	52.300	58,83
1968.	127.000	(103.400)*	60.800	58,80
Ø 1959/63.	99.849	79.000	46.539	58,91
Ø 1964/68.	118.465	95.200	56.019	58,84

* Proračun autora na bazi prosjeka 1963/67.

Izvori: Proizvodnja: Statistički bilten SZS br. 180, 217, 240, 273, 316, 376, 434, 485, 535 i 586.
Grožđe prerađeno u vino: FAO: Production Yearbook 1960—1968.

a) Društveni sektor

Primijenimo li navedenu metodologiju za određivanje količine grožđa prerađenog u vino po sektorima, dobivamo podatke iz tabele 2.

Tabela 2 — Raspoloživa količina grožđa za preradu po sektorima u Jugoslaviji 1959—1968. godine

(vagona)

Godina	Društveni sektor				Ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u dr. sek.	Privatni sektor	
	Ukupna proizvodnja	Otkup grožđa za jelo	Raspoloživa količina vlastitog grožđa za preradu	Otkup grožđa za preradu od priv. sektora		Ostaje za preradu u vino*	Bez otkupa
1959.	5.930	467,0	5.463,0	10.514,9	15.977,9	71.437	60.922
1960.	6.750	703,8	6.046,2	5.270,9	11.317,1	51.954	46.683
1961.	9.409	1.229,1	8.179,9	7.229,9	15.409,8	64.320	57.090
1962.	11.053	1.771,3	9.281,7	9.546,2	18.827,9	78.018	68.472
1963.	9.869	1.227,3	8.641,7	10.350,7	18.992,4	91.659	81.308
1964.	13.992	1.814,5	12.177,5	8.691,0	20.868,5	87.222	78.531
1965.	15.975	2.655,1	13.318,9	6.689,7	20.008,6	74.281	67.591
1966.	16.945	2.387,5	14.557,5	9.948,8	24.506,3	82.143	72.194
1967.	14.230	1.985,3	12.334,7	7.118,2	19.452,9	76.565	69.447
1968.	17.747	2.890,2	14.856,8	8.102,4	22.959,2	88.543	80.441
Ø 1959/63.	8.602	1.089,7	7.522,3	8.582,5	16.104,8	71.478	62.895
Ø 1964/68.	15.778	2.346,5	13.431,5	8.110,0	21.541,5	81.768	73.658

* Zaokruženi podaci

Izvori: Proizvodnja kao u tabeli 1, Otkup: SB SZS br. 186, 287, 317, 381, 424, 480, 534 i 578.

Ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u društvenom sektoru znatno je veća od količine grožđa tog sektora. Otkupljeno grožđe za preradu od privatnog sektora 1959/63. zauzimalo je 53,3%, a 1964/68. godine 37,6% ukupno raspoložive količine tog grožđa u društvenom sektoru. Zbrajanje tih količina u skladu je s definicijom »domaće prerade« iz SB. br. 535 i 586.

Tako dobivena ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u društvenom sektoru može predstavljati temelj za uspoređivanje sa statistički iskazanom proizvodnjom vina u tom sektoru.

Za količinu otkupljenog grožđa za preradu od privatnog sektora smanjuje se »domaća prerada« u tom sektoru, jer je otkupom izvršen transfer tog grožđa u društveni sektor.

Zbog metodoloških razloga i kasnijih potreba posebno smo iskazali raspoloživu količinu grožđa za preradu u privatnom sektoru sa i bez otkupa, kao i količinu vlastitog grožđa i ukupno raspoloživu količinu grožđa za preradu u društvenom sektoru. Tako je moguća detaljnija analiza i zornije dokazivanje grešaka u statistici proizvodnje vina.

Statistički iskazanu proizvodnju vina po sektorima i ukupno u Jugoslaviji 1959—1968. godine pokazuje tabela 3.

Tabela 3 — Statistički iskazana proizvodnja vina u Jugoslaviji ukupno i po sektorima 1959—1968. godine*

Godina	Društveni	Privatni	Ukupno
			(00 hl)
1959.	2.640	43.400	46.060
1960.	2.810	30.700	33.500
1961.	3.840	38.800	42.639
1962.	6.650	44.900	51.511
1963.	8.750	50.200	58.984
1964.	11.600	46.900	58.520
1965.	9.720	41.800	51.511
1966.	12.989	43.900	56.900
1967.	12.128	40.200	52.300
1968.	13.859	47.000	60.800
Ø 1959/63.	4.939	41.600	46.539
Ø 1964/68.	12.059	43.960	56.019

* Domaća prerada na poljoprivrednim gospodarstvima.
Izvori: Statistički bilten SZS br. 180, 217, 240, 273, 316, 434, 485, 535 i 586.

Obzirom na to da su »službeni«, svaki korisnik navedenih podataka morao bi vjerovati da su oni ispravni. Međutim, ako se podaci pažljivije analiziraju po godinama i usporede s raspoloživom količinom grožđa za preradu po sektorima, kao i s mogućim tehnološkim odnosima (randmanom vina), dolazi se do rezultata da gornji podaci ne samo da nisu ispravni, već da nisu ni usporedivi, što je osnovni statistički uvjet za njihovu pravilnu upotrebu.

Evo dokaza!

Stavi li se u odnos statistički iskazana proizvodnja vina u društvenom sektoru s vlastitom i ukupno raspoloživom količinom grožđa za preradu u njemu, dobiva se pregled »ostvarenog« randmana vina po godinama iz tabele 4.

Dobiveni podaci su tehnološki apsurdni. Određen na bazi vlastite količine grožđa za preradu, dobiveni randman vina u društvenom sektoru do 1961. godine je manji od mogućeg. To znači da pod »domaćom preradom« u tim godinama ne samo da nije obuhvaćena količina otkupljenog grožđa za preradu od privatnog sektora, već ni ukupna količina vlastitog grožđa za preradu društvenog sektora. Tako je i proizvodnja vina u društvenom sektoru u tim godinama bitno smanjena.

Od 1962. godine je obrnuto, tj. randman vina (s izuzetkom u 1962. i 1965. godini) je znatno veći od tehnološki mogućeg, što, opet, dokazuje da je pod »domaćom preradom« grožđa u društvenom sektoru obuhvaćena količina veća i od ukupne njegove (vlastite), tako da i dio proizvedenog vina proizlazi iz dijela otkupljenog grožđa za preradu od privatnog sektora. Zato su iskazani podaci o proizvodnji vina u društvenom sektoru neispravni i neusporedivi.

Tabela 4 — Randman vina u društvenom sektoru određen prema statistički iskazanoj proizvodnji vina i raspoloživih količina grožđa za preradu

Godina	Količina vlastitog grožđa za preradu	Ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu
1959.	48,3	16,5
1960.	46,5	24,8
1961.	46,9	24,9
1962.	71,6	35,3
1963.	101,2	46,1
1964.	95,2	55,6
1965.	72,9	48,6
1966.	89,2	53,0
1967.	98,3	62,3
1968.	93,3	60,3
Ø 1959/63.	65,6	30,6
Ø 1964/68.	89,8	55,9

Statistički iskazana proizvodnja vina u društvenom sektoru do 1961. godine manja je od moguće (realne) već na bazi količine vlastitog grožđa za preradu, a od 1962. je znatno veća, ali i manja od moguće na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu. To dokazuje randman određen na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu, koji je još apsurdniji od randmana određenog samo na bazi količine vlastitog grožđa. Taj je randman u svim godinama, posebno do 1967, tako malen da je očigledno da nije realan. Realan nije zato što pod »domaćom preradom« grožđa u društvenom sektoru nije obuhvaćena sva raspoloživa količina.

Dakle, do 1961. godine pod »domaćom preradom« grožđa u društvenom sektoru nije obuhvaćena ni ukupno raspoloživa količina njegovog (vlastitog) grožđa, a kamoli grožđa za preradu otkupljenog od privatnog sektora, dok je od 1962. obuhvaćena količina veća od vlastite, ali znatno manja od ukupno raspoložive. Zato je i statistički iskazana proizvodnja vina u društvenom sektoru do 1961. manja od njegove moguće (stvarne), dok je od 1962. godine veća od njegove ukupno moguće, ali znatno manja od stvarne.

Kako onda statistički podaci mogu biti ispravni i usporedivi? Međutim, korisnike navedenih podataka na te njihove greške se ne upozori, niti se serije pogrešnih podataka isprave.

Pokušajmo sada ispraviti statističke podatke o proizvodnji vina u društvenom sektoru Jugoslavije.

Da bismo to mogli, moramo jasno razgraničiti pojedine veličine. Tako ćemo u statistici iskazanu proizvodnju vina nazvati »iskazana« proizvodnja. Ona se razlikuje od stvarne proizvodnje, koju smo podijelili na dva dijela: na »stvarnu ukupnu proizvodnju«, koja obuhvaća i proizvodnju vina iz otkupljenog grožđa za preradu od privatnog sektora, te na »stvarnu vlastitu proizvodnju«, koja, opet, obuhvaća samo proizvodnju iz raspoložive količine vlastitog grožđa za preradu u društvenom sektoru.

Razliku između statistički obuhvaćene i stvarne ukupne proizvodnje vina u društvenom sektoru nazvali smo »neobuhvaćena proizvodnja«. To je minimalna količina vina koja je morala biti proizvedena u neobuhvaćenim »industrijskim« vinarijama.

Naravno, sve veličine odnose se samo na proizvodnju »prirodnog« vina.

Kao kriterij za ispravljanje proizvodnje vina u društvenom sektoru uzeli smo randman vina, i to od 68%. To je minimalni randman koji bi se morao postići u suvremenim (suvremenijim) vinarijama društvenog sektora. Ističemo da je primijenjeni randman vina minimalan ne samo u odnosu na moguć i potreban u suvremenim vinarijama, već i u odnosu na prosječni randman vina u drugim zemljama (gdje dostiže i do 74%). Zato tako određena proizvodnja vina u društvenom sektoru ne može biti manja; ona može biti samo veća od navedene.

Tako smo dobili slijedeću proizvodnju vina u društvenom sektoru Jugoslavije 1959—1968. godine:

Tabela 5 — Statistički iskazana i stvarna proizvodnja vina u društvenom sektoru Jugoslavije 1959—1968. godine

(00 hl)

Godina	Statistički iskazana	Stvarna		Neobuhvaćena proizvodnja
		Vlastita	Ukupna	
1959.	2.640	3.715	10.865	8.225
1960.	2.810	4.111	7.695	4.885
1961.	3.840	5.562	10.478	6.638
1962.	6.650	6.312	12.803	6.153
1963.	8.750	5.876	12.915	4.165
1964.	11.600	8.281	14.190	2.590
1965.	9.720	9.057	13.606	3.886
1966.	12.989	9.899	16.664	3.675
1967.	12.128	8.387	13.228	1.100
1968.	13.939	10.103	15.612	1.753
Ø 1959/63.	4.939	5.115	10.951	6.012
Ø 1964/68.	12.059	9.153	14.648	2.589

Razlika između statistički iskazane i stvarne proizvodnje vina u društvenom sektoru bilo vlastite ili ukupne je velika i — iako opada — postoji u svim godinama. Isto vrijedi za obuhvaćenu i neobuhvaćenu proizvodnju.

Stvarna ukupna proizvodnja 1959/63. bila je veća od statistički iskazane 2,2 puta, a 1964/68. godine za 21,4%. Razlike su dovoljne da ukažu na grešku u statistici. Greška je vidljiva i iz usporedbe statistički iskazane sa stvarnom vlastitom proizvodnjom. Do 1961. godine iskazana je manja proizvodnja od stvarne vlastite, a od 1962. je veća, jer je promijenjena definicija i obuhvat »domaće prerade« u društvenom sektoru.

Dakle, statistički podaci o proizvodnji vina u društvenom sektoru Jugoslavije nisu ispravni i neusporedivi su.

b) Privatni sektor

Određen na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu bez otkupa i stvarno raspoložive količine (po odbitku otkupa) te statistički iskazane proizvodnje vina u privatnom sektoru, dobiva se randman vina iz tabele 6.

Na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu, randman vina u privatnom sektoru do 1961. godine iznosio je prosječno 60%. Od 1962. godine randman opada, što je tehnološki nerealno, jer se tehnologija prerade nije mijenjala. Razlika u randmanu proizlazi odatle što je od 1962. godine »domaća prerada« u privatnom sektoru smanjena za dio ili za svu količinu

otkupljenog grožđa za preradu u tom sektoru. To potvrđuje i randman određen na bazi stvarno raspoložive količine grožđa za preradu (po odbitku otкупа).

Taj je randman u primitivnoj seljačkoj preradi do 1962. godine veći od randmana u industrijskoj preradi, što očigledno nije moguće. Znači da otкупljeno grožđe za preradu od privatnog sektora tada nije odbijeno od »domaće prerade«, tako da je privatnom sektoru u tim godinama priznata i ona količina vina koja bi se proizvela iz otкупljenog grožđa, dok je u društvenom sektoru adekvatno smanjena, zajedno s razlikom u randmanu. Zato statistički podaci o proizvodnji vina u privatnom sektoru Jugoslavije također nisu ispravni ni usporedivi u cijelom analiziranom nizu, pa ih treba ispraviti.

Iz randmana vina u privatnom i društvenom sektoru, određenom na oba načina, vidljivo je u 1962. godini dio otкупljenog grožđa za preradu od privatnog sektora obuhvaćen u »domaćoj preradi« oba sektora, tako da je i dio proizvedenog vina dva puta obračunan. Stoga treba posebno ispraviti proizvodnju vina u toj godini. Kasnija analiza pokazala je da se greška odnosi na SR Hrvatsku.

*Tabela 6 — Randman vina u privatnom sektoru Jugoslavije
1959—1968. godine*

Godina	(%)	
	Na bazi ukupno raspoložive kol.	Po odbitku otкупljenog grožđa za prer.
1959.	60,7	71,2
1960.	59,0	65,7
1961.	60,3	67,9
1962.	57,5	(65,5)
1963.	54,7	61,7
1964.	53,7	59,7
1965.	56,2	61,8
1966.	53,4	60,8
1967.	52,5	57,9
1968.	53,1	58,4
Ø 1959/63.	58,1	(66,1)
Ø 1964/68.	53,7	59,7

Proizvodnju vina u privatnom sektoru Jugoslavije obračunali smo na bazi randmana iz tabele 6 po godinama i raspoložive količine grožđa za preradu. Do 1961. uzeli smo randman dobiven na bazi ukupno raspoložive količine, a od 1963. godine na bazi stvarno raspoložive količine grožđa za preradu. Zbog greške, randman vina u 1962. godini smo ispravili.

Rezultati su slijedeći:

Tabela 7 — Stvarna i statistički iskazana proizvodnja vina u privatnom sektoru Jugoslavije 1959—1968. godine

(00 hl)

Godina	Stvarna	Statistički iskazana	Razlika (±)
1959.	36.979	43.400	— 6.421
1960.	27.543	30.700	— 3.157
1961.	34.425	38.800	— 4.375
1962.	39.551*	44.900	— 5.349
1963.	48.280*	50.200	— 1.920
1964.	46.900	46.900	—
1965.	41.800	41.800	—
1966.	43.900	43.900	—
1967.	40.200	40.200	—
1968.	47.000	47.000	—
Ø 1959/63.	37.344	41.600	— 4.256
Ø 1964/68.	43.960	43.960	—

* Ispravljani podaci.

Razlike između stvarne i statistički iskazane proizvodnje vina u privatnom sektoru su velike do 1963. godine, a od tada ne postoje. U prosjeku 1959/63. godine razlika u korist statistički iskazane proizvodnje iznosila je 4.256 vagona ili 10,2%.

Zato statistički podaci o proizvodnji vina u privatnom sektoru također nisu usporedivi, jer je različit obuhvat.

c) Ukupna proizvodnja vina u Jugoslaviji

Zbroje li se dobiveni rezultati o stvarnoj proizvodnji vina po sektorima dobiva se stvarna ukupna proizvodnja »prirodnog« vina u Jugoslaviji, kao i razlika između stvarne i statistički iskazane proizvodnje.

Tabela 8 — Stvarna i statistički iskazana ukupna proizvodnja vina u Jugoslaviji 1959—1968. godine

(00 hl)

Godina	Stvarna proizvodnja			Statistički iskaz.	Razlika (±)
	Društveni	Privatni	Ukupno		
1959.	10.865	36.979	47.844	46.060	+ 1.784
1960.	7.695	27.543	35.238	33.500	+ 1.738
1961.	10.478	34.425	44.903	42.639	+ 2.264
1962.	12.803	39.551	52.354	51.511	+ 843
1963.	12.915	48.280	61.195	58.984	+ 2.211
1964.	14.190	46.900	61.090	58.520	+ 2.570
1965.	13.606	41.800	55.406	51.511	+ 3.895
1966.	16.664	43.900	60.564	56.900	+ 3.664
1967.	13.228	40.200	53.428	52.300	+ 1.128
1968.	15.612	47.000	62.612	60.800	+ 1.812
Ø 1959/63.	10.951	37.344	48.295	46.539	+ 1.765
Ø 1964/68.	14.648	43.960	58.608	56.019	+ 2.589

Statistički iskazana proizvodnja vina u Jugoslaviji manja je od stvarne u svim godinama, a razlika se povećava. U prosjeku 1959/63. razlika je iznosila 3,8%, a 1964/68. godine 4,6% statistički iskazane proizvodnje.

Dakle, statistički iskazana proizvodnja vina ukupno u Jugoslaviji je manja od stvarne. Razlika proizlazi iz neobuhvaćene proizvodnje koja se odvija izvan »poljoprivrednih gospodarstava« unutar društvenog sektora.

Statističke serije o proizvodnji vina po sektorima također nisu usporedive, jer je u 1962. godini promijenjen obuhvat »domaće prerade«, po sektorima, a da se korisnike podataka na to nigdje ne upozorava.

Dobivene razlike u osnovici mijenjaju odnose u proizvodnji vina između sektora, kao i odnose u društvenom sektoru Jugoslavije.

Zato je nužno da se statistika proizvodnje vina u Jugoslaviji ukupno i po sektorima ispravi.

GREŠKE U STATISTICI PROIZVODNJE VINA U SR HRVATSKOJ UKUPNO I PO SEKTORIMA

Kada je riječ o proizvodnji vina u republikama i sektorima, tada se metodološki problemi njenog praćenja, kao i mogućnosti grešaka, još povećavaju.

U načelu, metodologija statističkog praćenja proizvodnje vina u republikama i sektorima morala bi biti jednaka metodologiji za Jugoslaviju u cjelini. Međutim, teškoće nastaju zbog međurepubličkog i međusektorskog prometa grožđa za preradu, koji se u nas sve više razvija, a u statistici metodološki nije odvojen.

Groždem za preradu ujedno se vrši međurepubličko i međusektorsko »prelijevanje« vina, koje iz postojećih podataka nije vidljivo. Iz navedene definicije »domaće prerade« nije, naime, vidljivo kolika je količina »nabavljenog — kupljenog« grožđa obuhvaćenog u »domaćoj preradi« društvenog sektora nabavljena u društvenom ili privatnom sektoru unutar republike, a koliko i od koga izvan republike. Tako je pod proizvodnjom vina u društvenom sektoru jednih republika obuhvaćena i količina dobivena preradom grožđa nabavljenog od bilo kojeg sektora u drugim republikama, čime je ne samo proizvodnja vina u društvenom sektoru, već i ukupna proizvodnja u republikama »kupcima« uvećana, dok je u republikama »prodavačima« grožđa za preradu smanjena. Problem se praktički svodi na to da se količina vina proizvedenog iz grožđa nabavljenog u drugim republikama u statistici priznaje kao proizvodnja republika »kupca«, iako to nije. To posebno vrijedi za SR Hrvatsku, u čijem se društvenom sektoru prerađuju znatne količine grožđa nabavljenog u oba sektora u SR Srbiji i Makedoniji. Tako se kao proizvodnja vina u SR Hrvatske priznaje i količina proizvedena iz uvezenog grožđa, što je očigledno greška. Ta količina vina jest, doduše, proizvedena u SR Hrvatskoj, ali ona ne predstavlja proizvodnju SR Hrvatske. Zato i ovu grešku treba otkloniti, jer se u protivnom iskrivljuju odnosi i tendencije u proizvodnji vina između

republika, i to na štetu republika »kupaca« grožđa za preradu. Njihova proizvodnja »statistički« može, naime, rasti na račun sve većeg uvoza grožđa.

Zbog toga je i daljnji problem, koji također postoji u SR Hrvatskoj, sve razvijenija proizvodnja vina u njenom privatnom sektoru iz nabavljenog grožđa u drugim republikama. Promet tog grožđa vrši se već organizirano putem trgovačkih poduzeća, zatim putem samostalnih nabavki privatnika (poljoprivrednika i nepoljoprivrednika) i u vlastitoj režiji privatnih proizvođača. Tako dio proizvodnje vina i u privatnom sektoru SR Hrvatske proizlazi iz nabavljenog grožđa za preradu u drugim republikama, ali on u statistici nije obuhvaćen.

Zato bi trebalo mijenjati metodologiju statističkog praćenja proizvodnje vina po republikama i sektorima, i to tako da se raspoloživoj količini grožđa za preradu u privatnom sektoru po republikama, dobivenoj već opisanom metodologijom, doda nabavljena ili odbije prodana količina privatnom sektoru drugih republika, a pored potpunog obuhvata prerade grožđa, u društvenom sektoru trebalo bi nabavljenu količinu grožđa za preradu podijeliti u dva dijela: na količinu nabavljenu u društvenom i na količinu nabavljenu u privatnom sektoru, a svaku od njih trebalo bi dalje podijeliti na: nabavljeno unutar i nabavljeno izvan republike. Također bi u statistici trebalo posebno iskazaviti promet grožđa za preradu u trgovini. Sada je iskazan samo promet grožđa za jelo.

Greške u proizvodnji vina prema statistici u SR Hrvatskoj moguće je ispitati detaljnije.

Republički zavod za statistiku SR Hrvatske ima podatke o količini prerađenog grožđa i proizvedenog vina ukupno i po sektorima (tabela 9). Iz njih je također moguće odrediti randman vina po sektorima i po godinama, koji ćemo primijeniti u analizi. Iz navedenih podataka drugo se za sada ne može vidjeti.

Međutim, usporede li se podaci o proizvodnji vina u SR Hrvatskoj iz tabele 9, s objavljenim podacima Saveznog zavoda za statistiku (tabela 10), uočavaju se bitne razlike u proizvodnji vina društvenog sektora i ukupno. To naročito vrijedi od 1962. godine. Tako su podaci o istoj pojavi iz dva različita izvora različiti. Znači da je u svakom od njih primijenjena druga metodologija. Naime, osim greške zbog zaokružavanja, podaci o proizvodnji vina u privatnom sektoru su jednaki u ova izvora.

Primijenimo li već upotrijebljenu metodologiju, dobivamo slijedeće rezultate po sektorima i ukupno:

a) Društveni sektor

Otkup grožđa za jelo u društvenom sektoru SR Hrvatske je malen, pa skoro ukupna proizvodnja (1964/68. godine 96,9%) ostaje za preradu u vino.

Usporedi li se našom metodologijom dobivena količina vlastitog grožđa za preradu (tabela 11) s iskazanom prerađenom količinom u društvenom sek-

Tabela 9 — Količina prerađenog grožđa i proizvedenog vina u SR Hrvatskoj
ukupno i po sektorima 1959—1968. godine

Godina	(grožđa — q, vino — h)														
	Društveni sektor						Privatni sektor						Ukupno		
	Prerađeno grožđa	Proizvede- no vina	Randman vina (%)	Prerađeno grožđa	Proizvede- no vina	Randman vina (%)	Prerađeno grožđa	Proizvede- no vina	Randman vina (%)	Prerađeno grožđa	Proizvede- no vina	Randman vina (%)	Prerađeno grožđa	Proizvede- no vina	Randman vina (%)
1959.	130.953	85.962	65,64	3.304.991	2.142.508	64,82	3.435.944	2.228.470	64,86						
1960.	138.809	94.788	68,28	2.149.569	1.355.669	63,07	2.288.378	1.450.457	63,38						
1961.	128.572	80.811	62,85	2.783.273	1.754.576	63,04	2.911.845	1.835.387	63,03						
1962.	262.142	180.352	68,80	3.079.765	1.938.069	62,93	3.341.907	2.118.421	63,39						
1963.	153.659	97.276	63,30	3.607.215	2.271.701	62,97	3.760.874	2.368.977	62,99						
1964.	162.407	111.900	68,90	3.186.451	2.018.801	63,35	3.348.858	2.130.701	63,62						
1965.	173.684	118.077	67,98	2.811.937	1.809.312	64,34	2.985.621	1.927.389	64,55						
1966.	175.174	119.966	68,48	2.797.275	1.823.672	65,19	2.972.449	1.943.638	65,39						
1967.	204.869	141.391	69,01	3.022.913	1.939.354	64,15	3.227.782	2.080.795	64,46						
1968.	198.606	131.944	66,43	3.195.241	2.048.650	64,11	3.393.847	2.180.594	64,25						
Ø 1959/63.	162.827	107.838	66,23	2.984.962	1.892.504	63,40	3.147.789	2.000.342	63,55						
Ø 1964/68.	182.948	142.656	68,14	3.002.763	1.927.958	64,20	3.185.711	2.052.614	64,43						

Podaci Republičkog zavoda za statistiku SR Hrvatske

toru prema podacima Republičkog zavoda za statistiku (RZS) — tabela 9, vidljivo je slijedeće: s izuzetkom u 1960. i 1962. godini, iskazana količina prerađenog grožđa manja je od raspoložive količine vlastitog grožđa za preradu u društvenom sektoru u svim godinama. Zato je i tako dobiven randman vina manji od mogućeg.

Tabela 10 — Proizvodnja vina u SR Hrvatskoj prema podacima Saveznog zavoda za statistiku 1959—1968. godine

Godina	(00 hl)		
	Društveni	Privatni	Ukupno
1959.	860	21.400	22.300
1960.	958	13.500	14.500
1961.	809	17.500	18.300
1962.	1.800	19.400	21.200
1963.	3.080	22.700	25.800
1964.	3.780	20.200	24.000
1965.	3.431	18.100	21.900
1966.	3.431	18.200	21.600
1967.	4.234	19.400	23.600
1968.	3.736	20.500	24.200
Ø 1959/63.	1.501	18.919	20.420
Ø 1964/68.	3.797	19.263	23.060

Izvori: Statistički bilten SZS br. 180, 217, 240, 273, 316, 376, 434, 485, 535 i 586.

To znači:

1. da pod »domaćom preradom« u društvenom sektoru prema RZS nije obuhvaćena ni stvarno raspoloživa količina njegova grožđa, pa ni iskazana proizvodnja vina u tom sektoru nije ispravna. Razlika se odnosi na neobuhvaćenu preradu dijela vlastitog grožđa izvan »poljoprivrednih gospodarstava« unutar društvenog sektora,

2. da pod »domaćom preradom« u društvenom sektoru uopće nije obuhvaćeno otkupljeno grožđa od privatnog sektora, tako da i s tog stajališta iskazana proizvodnja vina u društvenom sektoru nije ispravna. To je vidljivo i iz randmana vina određenog na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu i iskazane proizvodnje vina u društvenom sektoru prema podacima RZS.

Usporedi li se našom metodologijom dobivena raspoloživa količina vlastitog grožđa za preradu s iskazanom proizvodnjom vina u društvenom sektoru SR Hrvatske, prema podacima Saveznog zavoda za statistiku (SZS), otkrivaju se nove greške.

Tabela 11 — Raspoloživa količina vlastitog grožđa, ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu i randman vina u društvenom sektoru SR Hrvatske 1959—1968. godine prema službenim podacima

Godina	Grožđe — vagona						Randman vina — %										
	Ukupna proizvodnja	Otkup grožđa za jelo	Raspoloživa količina vi. grožđa za preradu		Otkup grožđa za preradu od privatnog sektora	Ukupno raspoloživo za preradu	RZS			SZS							
			1959.	1960.			1961.	1962.	1963.	1964.	1965.	1966.	1967.	1968.	A	B	A
1959.	1.450	53,9	1.396,1	3.411,6	4.807,7	61,6	17,9	61,6	17,9	61,6	17,9	61,6	17,9	61,6	17,9	17,9	17,9
1960.	1.220	49,9	1.170,1	1.736,5	2.906,6	81,0	32,6	81,0	32,6	81,0	32,6	81,0	32,6	81,0	32,6	32,6	32,6
1961.	1.460	93,1	1.366,9	978,2	2.345,1	59,1	34,4	59,1	34,4	59,1	34,4	59,1	34,4	59,1	34,4	34,4	34,4
1962.	1.950	157,4	1.792,6	3.050,9	4.843,5	100,6	37,2	100,6	37,2	100,6	37,2	100,6	37,2	100,6	37,2	37,2	37,2
1963.	1.780	53,0	1.727,0	3.147,3	4.874,3	56,3	19,9	56,3	19,9	56,3	19,9	56,3	19,9	56,3	19,9	19,9	19,9
1964.	1.910	88,0	1.822,0	2.776,4	4.598,4	61,4	24,3	61,4	24,3	61,4	24,3	61,4	24,3	61,4	24,3	24,3	24,3
1965.	1.993	54,1	1.938,9	2.658,7	4.597,6	60,9	25,7	60,9	25,7	60,9	25,7	60,9	25,7	60,9	25,7	25,7	25,7
1966.	2.300	49,0	2.251,0	1.966,0	4.217,0	53,2	28,4	53,2	28,4	53,2	28,4	53,2	28,4	53,2	28,4	28,4	28,4
1967.	2.421	63,2	2.357,8	2.489,6	4.847,4	59,9	29,2	59,9	29,2	59,9	29,2	59,9	29,2	59,9	29,2	29,2	29,2
1968.	2.345	81,6	2.263,4	2.420,1	4.683,5	58,3	28,1	58,3	28,1	58,3	28,1	58,3	28,1	58,3	28,1	28,1	28,1
Ø 1959/63.	1.571	81,4	1.489,6	2.464,9	3.954,5	72,3	27,2	72,3	27,2	72,3	27,2	72,3	27,2	72,3	27,2	27,2	27,2
Ø 1964/68.	2.194	67,2	2.126,8	2.462,0	4.588,8	58,6	27,2	58,6	27,2	58,6	27,2	58,6	27,2	58,6	27,2	27,2	27,2

RZS = na bazi podataka o proizvodnji vina Republičkog zavoda za statistiku SR Hrvatske, SZS = na bazi podataka o proizvodnji vina Saveznog zavoda za statistiku

A = na bazi raspoložive količine vlastitog grožđa za preradu, B = na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu
Izvori: Proizvodnja: Statistički bilten SZS br. 180, 217, 240, 273, 316, 376, 434, 485, 535 i 586, Otkup: Statistički bilten SZS br. 186, 287, 317, 381, 424, 480, 534 i 587.

Na bazi raspoložive količine vlastitog grožđa za preradu i iskazane proizvodnje vina prema podacima SZS, randman vina u društvenom sektoru SR Hrvatske od 1962. godine je apsurdno velik, a u prosjeku 1964/68. (178,5%) 2,62 puta je veći od randmana dobivenog na bazi podataka RZS (68,14%). Tako je samo u obuhvaćenoj »domaćoj preradi« u društvenom sektoru, tj. bez prerade izvan poljoprivrednih gospodarstava, iskazana proizvodnja vina daleko veća od moguće iz vlastitog grožđa, a to znači da je u njoj obuhvaćena i proizvodnja iz dijela ili ukupne količine grožđa otkupljenog od privatnog sektora unutar republike, ili iz uvoza. Tako ni ova proizvodnja nije realna.

To potvrđuju daljnji podaci. Određen na bazi ukupno raspoložive količine grožđa za preradu i iskazane proizvodnje vina u društvenom sektoru SR Hrvatske prema SZS (tj. bez uvoza grožđa za preradu iz drugih republika), randman vina do 1963. godine je manji od mogućeg, a od 1963. godine je veći. Tako do 1963. godine nije obuhvaćena stvarna proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske ni iz njegova grožđa i grožđa otkupljenog od privatnog sektora unutar republike, dok je od 1964. godine kao njena iskazana i proizvodnja iz uvezenog grožđa. Kako onda navedeni podaci mogu biti ispravni i usporedivi?

Zato se i u podacima SZS, jednako kao i u podacima RZS o proizvodnji vina u društvenom sektoru SR Hrvatske nalazi dvostruka greška: greška zbog nepotpunog obuhvata ukupne prerade i greška zbog obuhvata prerade dijela uvezenog grožđa.

Uzme li se za bazu količina vlastitog grožđa za preradu i ukupno raspoloživa količina (tj. uključivo i otkupljenu količinu od privatnog sektora unutar republike) u društvenom sektoru SR Hrvatske te randman vina po godinama, određen prema podacima RZS, dobiva se stvarna (moguća) vlastita i ukupna proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske.

Tako određena proizvodnja, uspoređena sa statističkim podacima RZS i SZS, otkriva greške u statistici proizvodnje vina u društvenom sektoru SR Hrvatske.

Tabela 12 — Stvarna i statistički iskazana proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske 1959—1968. godine

Godina	Stvarna (moguća)		Iskazana		Razlika ±		
	Vlastita	Ukupna	RZS	RZS	SZS		
					+	-	
1969.	916,4	3.155,8	860	860	+	56,4	+ 2.295,8
1960.	789,9	1.984,6	948	958	-	149,1	+ 1.026,6
1961.	859,1	1.483,9	808	809	+	51,1	+ 664,9
1962.	1.233,3	3.332,3	1.803	1.800	-	569,7	+ 1.532,3
1963.	1.093,2	3.085,4	973	3.080	+	120,2	+ 5,4
1964.	1.255,4	3.168,3	1.119	3.780	+	136,4	- 611,7
1965.	1.318,1	3.125,4	1.181	3.803	+	137,1	- 677,6
1966.	1.541,5	2.887,8	1.199	3.431	+	342,5	- 543,2
1967.	1.627,1	3.345,2	1.414	4.234	+	213,1	- 888,8
1968.	1.503,6	3.111,2	1.319	3.736	+	184,6	- 624,8
Ø 1959/63.	986,5	2.619,0	1.078	1.501	-	91,5	+ 1.118,0
Ø 1964/68.	1.449,2	3.126,8	1.247	3.797	+	202,2	- 670,2

Stvarna »vlastita« proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske veća je od iskazane u podacima RZS u svim godinama, osim u 1960. i 1962. godini. Pod »domaćom preradom« na društvenim gospodarstvima u tim dvjema godinama obuhvaćena je, dakle, veća količina grožđa od raspoložive vlastite. U ostalim godinama je obrnuto. Zato je prosječna stvarna vlastita proizvodnja vina 1959/63. godine manja od iskazane (za 91,5 vagona ili za 8,5%), dok je 1964/68. veća za 202,2 vagona ili za 13,9%. Očigledno je da podaci RZS o proizvodnji vina u društvenom sektoru SR Hrvatske nisu ispravni ni usporedivi.

Još veća greška postoji između stvarne ukupne i od RZS iskazane proizvodnje. Stvarna ukupna proizvodnja znatno je veća u svim godinama od iskazane, a razlika nastaje zbog neobuhvaćene proizvodnje izvan »poljoprivrednih gospodarstava«.

Razlika u korist iskazane proizvodnje 1959/63. iznosila je 1.541 vagon ili 142,9%, a 1964/68. godine 1879,8 vagona ili 150,7% više od iskazane proizvodnje. Razlike su dovoljne da ukažu na veličinu greške u statistici.

Najveća greška postoji između stvarne vlastite i iskazane proizvodnje vina prema podacima SZS, posebno od 1963. godine. Iskazana proizvodnja 1959/63. bila je veća od stvarne vlastite za 514,5 vagona ili za 52,1%, a 1964/68. čak za 2.347,8 vagona ili za 162%.

Razlika postoji i između stvarne ukupne i iskazane proizvodnje vina prema SZS. Te se proizvodnje podudaraju samo u 1963. godini. Stvarna ukupna proizvodnja vina prije 1963. je veća od iskazane a u kasnijim godinama je znatno manja. To je rezultat promijenjenog obuhvata »domaće prerade«, zbog čega su i podaci SZS neispravni i neusporedivi.

Stvarna ukupna proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske 1959/63. bila je veća od iskazane u podacima SZS za 1.118 vagona ili za 74,4%, dok je 1964/68. godine bila manja za 670,2 vagona ili za 17,7%. Razlike su opet dovoljno velike da ukažu na veličinu greške.

Razlike između stvarne ukupne i iskazane proizvodnje vina u društvenom sektoru prema statistici SZS u korist iskazane proizvodnje može nastati samo zbog prerade uvezenog grožđa. Iz podataka je vidljivo da je proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske iz uvezenog grožđa iz drugih republika samo u obuhvaćenoj »domaćoj preradi« 1964/68. godine iznosila prosječno 670,2 vagona godišnje, što je jednako 46,2% njegove stvarne vlastite proizvodnje.

Međutim, ta količina ne predstavlja ukupno proizvodnju vina u društvenom sektoru SR Hrvatske iz uvezenog grožđa. Ona se povećava još za ukupnu u statistici neobuhvaćenu proizvodnju koja se vrši izvan »poljoprivrednih gospodarstava« unutar tog sektora u SR Hrvatskoj. To je zato što je našom metodologijom obuhvaćena stvarna ukupno raspoloživa količina grožđa za preradu u društvenom sektoru SR Hrvatske, pa se za količinu vina proizvedenog u industrijskim vinarijama iz grožđa porijeklom iz SR Hrvatske, povećava proizvodnja vina iz uvezenog grožđa u obuhvaćenoj »domaćoj preradi«.

Stvarnu proizvodnju vina u društvenom sektoru SR Hrvatske iz uvezenog grožđa iz drugih republika nije moguće odrediti. Iz podataka je vidljivo da je ona 1964/68. godine iznosila najmanje 872,4 vagona (670,2 + 202,2). Neosporna je činjenica da je proizvodnja vina u društvenom sektoru SR Hrvatske iz uvezenog grožđa velika, što znači da društvene vinarije u toj republici nemaju dovoljno sirovine i da umjesto sadnji vinograda i unapređenju vinogradarstva svojih proizvodnih područja, za podmirivanje svojih kapaciteta pribjegavaju uvozu grožđa iz drugih republika, čime se sa stajališta potrebnog razvoja vinogradarstva pretvaraju u svoju negaciju.

b) Privatni sektor

Statistički podaci o proizvodnji vina u privatnom sektoru SR Hrvatske do 1962. godine također nisu ispravni, bez obzira na dio proizvodnje iz uvezenog grožđa koji se ne može odrediti. Razlozi su već navedeni.

Do 1961. godine nije odbijena količina otkupljenog grožđa za preradu od tog sektora, već je obuhvaćena u njegovoj »domaćoj preradi«. Međutim, ista greška postoji u podacima RZS i u 1962. godini, iako je tada promijenjen obuhvat »domaće prerade« u statistici SZS, a djelomično i u 1963. godini. Zato smo proizvodnju vina u privatnom sektoru u tim godinama morali ispraviti. Dobili smo podatke iz tabele 13.

Tabela 13 — Stvarna i statistički iskazana proizvodnja vina u privatnom sektoru SR Hrvatske 1959—1968. godine

(00 hl)

Godina	Stvarno pre- radeno grožđa (vagona)	Proizvodnja vina		
		Stvarna	Iskazana (RZS)	Razlika (±)
1959.	29.638,3	19.212	21.425	— 2.213
1960.	19.759,2	12.462	13.557	— 1.095
1961.	26.854,5	16.929	17.546	— 617
1962.	27.746,7*	17.461*	19.381	— 1.920
1963.	34.254,0*	21.570*	22.717	— 1.147
1964.	31.864,5	20.188	20.188	—
1965.	28.119,4	18.093	18.093	—
1966.	27.972,7	18.237	18.237	—
1967.	30.229,1	19.393	19.393	—
1968.	31.952,4	20.486	20.486	—
Ø 1959/63.	27.650,5	17.527	18.925	— 1.398
Ø 1964/68.	30.027,6	19.279	19.279	—

* Ispravljeni podaci

Stvarna proizvodnja vina u privatnom sektoru SR Hrvatske do 1963. godine znatno je manja od statistički iskazane. U prosjeku 1959/63. razlika je iznosila 1.398 vagona ili 7% statistički iskazane proizvodnje.

c) Ukupna proizvodnja vina u SR Hrvatskoj

Dobiveni podaci o stvarnoj proizvodnji vina po sektorima daju stvarnu ukupnu proizvodnju vina u SR Hrvatskoj prema statistički iskazanoj proizvodnji. U tako dobivenoj ukupnoj proizvodnji nije obuhvaćena količina vina dobivenog iz uvezenog grožđa, a eliminirana je i razlika između statistički obuhvaćene i neobuhvaćene proizvodnje u društvenom sektoru.

Tabela 14 — Stvarna i statistički iskazana proizvodnja vina u SR Hrvatskoj 1959—1968. godine

Godina	Stvarna			Statistički iskazana	Razlika (±)	
	Društveni	Privatni	Ukupno			
1959.	3.156	19.212	22.368	22.300	+	68
1960.	1.985	12.462	14.447	14.500	—	53
1961.	1.474	16.929	18.403	18.300	+	103
1962.	3.332	17.461	20.793	21.200	—	407
1963.	3.085	21.570	24.655	25.800	—	1.145
1964.	3.168	20.188	23.356	24.000	—	644
1965.	3.125	18.093	21.218	21.900	—	682
1966.	2.888	18.237	21.125	21.600	—	475
1967.	3.345	19.393	22.738	23.600	—	862
1968.	3.111	20.486	23.597	24.200	—	603
Ø 1959/63.	2.619	17.527	20.136	20.420	—	284
Ø 1964/68.	3.127	19.289	22.406	23.060	—	654

Dobivene razlike između stvarne i statistički iskazane ukupne proizvodnje vina u SR Hrvatskoj do 1961. godine su neznatne i mogu se zanemariti. To je ujedno dokaz da je primijenjena metodologija ispravna.

Već 1962. godini razlika u korist statistički iskazane proizvodnje je veća, najveća je u 1963. godini, a postoji i u svim kasnijim godinama.

U prosjeku 1964/68. godine razlika u korist statistički iskazane proizvodnje iznosi 654 vagona, što je jednako 2,9% stvarne i ukupne i 17,2% statistički iskazane proizvodnje vina u društvenom sektoru.

Razlika u korist statistički iskazane proizvodnje vina 1964/68. godine nastaje zbog obuhvaćenog dijela proizvodnje iz uvezenog grožđa, ali ona ne predstavlja ukupnu proizvodnju vina iz uvezenog grožđa ni u društvenom sektoru SR Hrvatske. Njoj treba dodati još ukupnu neobuhvaćenu proizvodnju koja se vrši izvan »poljoprivrednih gospodarstava« unutar društvenog sektora, kao i odgovarajuću proizvodnju u privatnom sektoru.

Proizvodnja vina u SR Hrvatskoj iz uvezenog grožđa svakako je znatno veća od ovdje dobivene.

Dakle, stvarna proizvodnja vina u SR Hrvatskoj je manja od statistički iskazane. Razlika nastaje zbog grešaka statistike i zbog proizvodnje iz uvezenog grožđa. Zato treba strogo razlikovati proizvodnju vina SR Hrvatske od proizvodnje u SR Hrvatskoj. Da bi se te dvije proizvodnje mogle odvojiti treba prilagoditi statistiku.

ZAKLJUČCI I PRIJEDLOZI

a) U službenim podacima o proizvodnji vina u Jugoslaviji i po republikama, ukupno i po sektorima postoje greške koje treba ispraviti. Greške nastaju:

— zbog promijenjene definicije i obuhvata »domaće prerade« grožđa u 1962. godini,

— zbog nepotpunog obuhvata proizvodnje vina u društvenom sektoru,

— zbog nepriznavanja međurepubličkog i međusektorskog prometa grožđa za preradu.

b) Greške su slijedeće:

— statistički iskazana proizvodnja vina u Jugoslaviji je manja od stvarne, a naročito je smanjena u društvenom sektoru,

— statističke serije podataka o proizvodnji vina u Jugoslaviji, po republikama i sektorima do 1961. i od 1962. godine nisu usporedive,

— statistički iskazana proizvodnja vina u SR Hrvatskoj je veća od stvarne, naročito u društvenom sektoru od 1964. godine,

— pored ostalih razloga greška u statistički iskazanoj proizvodnji vina u SR Hrvatskoj nastaje zbog djelomičnog obuhvata proizvodnje vina iz uvezenog grožđa.

c) Da bi se otklonile postojeće greške predlažemo slijedeću metodologiju za određivanje količine prerađenog grožđa i proizvodnje vina u Jugoslaviji ukupno i po sektorima, za republike ukupno i po sektorima i za pojedinačne vinarije u društvenom sektoru:

1. Jugoslavija ukupno

Ukupna proizvodnja grožđa

— ukupan otkup i seljačka tržnica grožđa za jelo

— naturalna potrošnja grožđa u svježem stanju

= Ukupna količina grožđa prerađenog u vino

2. Društveni sektor

a) Jugoslavija ukupno

Ukupna proizvodnja grožđa

— otkup grožđa za jelo

= Količina vlastitog grožđa za preradu

+ količina otkupljenog grožđa za preradu od privatnog sektora

= Ukupno prerađena količina

b) Društveni sektor po republikama

Ukupna proizvodnja grožđa
— otkup grožđa za jelo
= Količina vlastitog grožđa za preradu
— izvoz grožđa za preradu u druge republike
= Raspoloživa količina vlastitog grožđa za preradu
+ uvoz grožđa iz drugih republika
 uvoz grožđa iz društvenog sektora
 uvoz grožđa iz privatnog sektora
= Ukupno prerađena količina grožđa

3. Privatni sektor

a) Jugoslavija ukupno

Ukupna proizvodnja
— otkup grožđa za jelo
— seljačka tržnica grožđa za jelo
— otkup grožđa za preradu
— naturalna potrošnja grožđa u svježem stanju
= Količina grožđa prerađenog u vino

b) Privatni sektor po republikama

Ukupna proizvodnja
— otkup grožđa za jelo
— seljačka tržnica grožđa za jelo
— naturalna potrošnja grožđa u svježem stanju
= Raspoloživa količina grožđa za preradu
— otkup grožđa za preradu
— direktna prodaja grožđa za preradu u druge republike
= Raspoloživa količina vlastitog grožđa za preradu
+ direktna nabava grožđa za preradu u drugim republikama
= Stvarno prerađena količina grožđa

4. Pojedinačne vinarije

Vlastita proizvodnja grožđa
+ nabavljena količina
 nabavljeno u društvenom sektoru
 unutar republike
 izvan republike
 nabavljeno u privatnom sektoru
 unutar republike
 izvan republike
= Ukupno prerađena količina grožđa